

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ενότητα: Η Δυτική Συριακή (Συροϊακωβιτική) Εκκλησία στην αρχαιότητα και το Μεσαίωνα

Δημήτριος Ν. Μόσχος

Τμήμα Θεολογίας

Περιεχόμενα

1. Σκοποί ενότητας	3
2. Περιεχόμενα ενότητας.....	3
2.1 Συροϊακωβιτική (Συροορθόδοξη) Εκκλησία.....	3
2.1.1 Βιβλιογραφία	3
2.1.2 Άπαρχές του Χριστιανισμού και βυζαντινή εποχή	3
2.1.3 Αραβοκρατία.....	4

1. Σκοποί ενότητας

- Η πληροφόρηση για τα βασικά γεωγραφικά και ιστορικά δεδομένα της Ανατολικής Συριακής (Συροϊακωβιτικής) Εκκλησίας κατά την αρχαία περίοδο
- Η ένταξη βασικών πληροφοριών για τη γένεση, τις δογματικές διαμάχες και την εσωτερική εκκλησιαστική ζωή (μοναχισμός, τέχνη) στο γενικότερο σύνολο της Εκκλησιαστικής Ιστορίας

2. Περιεχόμενα ενότητας

2.1 Συροϊακωβιτική (Συροορθόδοξη) Εκκλησία

2.1.1 Βιβλιογραφία

A. Αρβανίτη, Έπιτομος Ιστορία Συροϊακωβιτικής, Ἀρμενικῆς καὶ Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1967, Chr. Chaillot, Vie et Spiritualité, ό.π. σ. 21-100.

2.1.2 Ἀπαρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ βυζαντινὴ ἐποχὴ

Στὴ Δυτικὴ Συρία μέσα στό βυζαντινὸ κράτος εἶχαν μετὰ τὸ 451 παραμείνει δυναμικὲς ομάδες Μονοφυσιτῶν, οπαδῶν τοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας κλπ. Παρὰ τὸ Εγκύκλιον καὶ τὸ Ἐνωτικόν τοῦ Ζήνωνος (482) ἡ εἰρήνη δὲν ἐπιτυχανόταν, ἐνῶ ὁ Μονοφυσίτης Πατριάρχης Ἀντιοχείας Πέτρος ὁ Γναφεύς διώχθηκε πολλές φορές καὶ ἀναγκάσθηκε νὰ υπογράψει τὰ σχετικὰ διατάγματα. Τὸν Πέτρο διαδέχθηκε ὁ Παλλάδιος (480-498) κι αὐτὸν ὁ Φλαβιανός Β' (498-513). Στὰ χρόνια αὐτὰ μέ τὴν ἐκδίωξη τῆς Περσικῆς Σχολῆς τὸ 491(πού προαναφέραμε) οἱ Μονοφυσίτες ἰσχυροποιήθηκαν καὶ μέ διακεκριμένο θεολογικὸ εκπρόσωπο τὸν Φιλόξενο τοῦ Mabboug (Ἱεραπόλεως) (+523) καὶ ἐκκλησιαστικὸ ἡγέτη τὸν Σεβήρο κατόπιν Πατριάρχη Ἀντιοχείας (513-518). Μέ τὴν υποστήριξη τοῦ Ἀναστάσιου Α' τοῦ Δικόρου (491-518) οἱ Μονοφυσίτες ἐγίναν πανίσχυροί στὴν Ἀνατολή. Ἀργότερα, οἱ μονοφυσιτικὲς κοινότητες συνεπεία ἐσωτερικῶν διχασμῶν εἶχαν παρακμάσει, ἀλλὰ τίς ἀναδιοργάνωσε ὁ μοναχὸς Ἰάκωβος Βαραδαῖος (Yakub Burd' āyā ἢ Burd' ānā 543-578) μέ τὴ βοήθεια τῆς Θεοδώρας καὶ ἐπισκόπων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Περιήλθε μεταμφιεσμένος μέ κουρέλια ὅλη τὴ Μ. Ἀνατολή καὶ ἐφτίαξε ολόκληρη ἱεραρχία στὴ Συρία καὶ τὴν Περσία. Ὁ Σεβήρος δίδαξε, ἀλλὰ ὁ Ἰάκωβος Βαραδαῖος ἦταν πού ὁργάνωσε τὴ Δυτικὴ Συριακὴ Ἐκκλησία μέχρι τὸ 578, ὁπότε πέθανε. Ἀπὸ τὴν περίοδο αὐτὴ μέ τὴν ἔναρξη τῆς θρησκευτικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' ἀπὸ τὸ 518 διασπᾶται ὀριστικά καὶ ἡ ἱεραρχία στὴν Ἀντιόχεια σὲ Ὀρθόδοξη καὶ Συροορθόδοξη/Συροϊακωβιτικὴ. Οἱ ἀπόψεις τοῦ Σεβήρου εἶναι πού χαρακτηρίζουν τὶς ὀνομαζόμενες σήμερα «αρχαῖες Ἀνατολικὲς Ἐκκλησίες» τῶν Συροϊακωβιτῶν. Σημαντικὸς θεολόγος ἦταν καὶ ὁ Ἰωάννης Τέλλας ἢ Ἰωάννης Bar Qursos πού ἔδρασε στὰ χρόνια 520 καὶ 530¹.

Στὴν Περσία ἀναπτύχθηκε καὶ προσηλυτισμὸς κυρίως ἐπὶ τῶν Ἀσσυρίων/Νεστοριανῶν Χριστιανῶν, ὅπως προείπαμε. Πολλοὶ στρατολογούνταν ἀπὸ τίς μονές τοῦ Tour-Abdin. Στὰ σύνορα Βυζαντίου-Περσίας υπήρχε τὸ βουνὸ Izala καὶ στὴν περσικὴ πλευρὰ υπήρχαν νεστοριανικὲς, ἐνῶ καὶ

¹ Μιά Ὁμολογία Πίστεως τοῦ ἐξέδωσαν πρόσφατα οἱ Volker Menze/Kutlu Akalin's (*John of Tella's Profession of Faith: The Legacy of a Sixth-Century Syrian Orthodox Bishop* (Gorgias Texts from Christian Late Antiquity 25).

στις δύο πλευρές μονοφυσικές μονές. Κυρίως, με τον 7^ο αιώνα, όποτε με την Περσική επέκταση στην Μέση Ανατολή οι Χριστιανοί της Ανατολικής και Δυτικής Συρίας προσωρινά ένοποιήθηκαν σ' ένα κράτος. Ο Μητροπολίτης Περσίας από το 649 έφερε τον τίτλο του Μαφριάν (Καρποφόρου) για να μην φαίνεται ότι εξαρτάται από εκκλησιαστική αρχή εκτός Περσίας, με πρώτο τον Μητροπολίτη Τικρίτ Mar Maroutha².

2.1.3 Αραβοκρατία

Με την αραβική κατάκτηση είχαν κάποια αυτοδιοίκηση και προνόμια, αλλά γενικά περιθωριοποιήθηκαν. Σ' όλο αυτό το διάστημα διατήρησαν δικό τους Πατριάρχη Αντιοχείας, που ήταν σε κοινωνία με τον Πατριάρχη των Κοππών, αλλά όχι και Ιεροσολύμων (τουλάχιστον μέχρι τις Σταυροφορίες).

Η Έκκλησία των Συροϊακωβιτών της Δυτικής Συρίας υπέστη βεβαίως παρόμοια καταπίεση από τους Άραβες όπως και οι άλλες, ενώ έσωτερικές έριδες και η εμφάνιση του ψευδο-Μεσσία Σεβήρου στην περιοχή του Mardin τον 8^ο αιώνα χειροτέρευαν την εικόνα, που παρέμεινε ίδια και κατά τον 10^ο και 11^ο αιώνα. Η πρόοδος των Βυζαντινών στην περιοχή και η κατάληψη της Έδεσσας δεν έφεραν έγγύτερα τους πληθυσμούς αυτούς στην Όρθόδοξη Έκκλησία, διότι η έθνική, γλωσσική και πολιτιστική εξέλιξη των πληθυσμών στην Μέση Ανατολή τους είχαν φέρει μακριά από την ελληνική-βυζαντινή κουλτούρα.

Παρά τις καταπίεσεις και τους άνοικτους διωγμούς κατά τον 12^ο αιώνα υπήρξε μεγάλη ανάπτυξη και σχολές με πολλές έπιστήμες. Ήδη από τον 9^ο αιώνα παρακολουθούμε το έργο του έπισκόπου του Τικρίτ Habib ibn Hidma (Abu Raita) που έγραψε άπολογητικοδογματικά (Περί Αγίας Τριάδος, Περί Ένανθρωπήσεως) και πολεμικά (Κατά Μελχιτών) έργα. Το 1079/80 συνέγραψε ο Abu Nasr Yahya ibn Garir ένα σημαντικό χρονικό και μιά θεολογική έπιτομή («Βίβλος του ήγέτη») που ξεκαθάριζε και τις θεολογικές διαφορές με τους Νεστοριανούς. Επίσης, η Έκκλησία είναι πολυπληθής και καλά οργανωμένη με 20 Μητροπολίτες και 100 έπισκόπους σε Μ. Ασία, Συρία και Κύπρο και τον Μαφριάν στην Ανατολική Συρία και παλαιά Περσία με 18 ακόμη έπισκόπους. Ο Μαφριάν είχε την έδρα του μέχρι το 1089 στο Τικρίτ κατόπιν πήγε στην Μοσούλη, μετά το 1152 πάλι στο Τικρίτ και κατόπιν περιπλανήθηκε μέχρι που κατέληξε πάλι στην Μοσούλη μέχρι το 1860, όποτε το αξίωμα αυτό καταργήθηκε, αλλά όχι όριστικά.

Τέλος, διακεκριμένοι ήγέτες ποίμαναν την Συροϊακωβιτική Έκκλησία, όπως ο Μιχαήλ Α' (1166-1199) και ο πολυγραφώτατος λόγιος έπίσκοπος της Άμιδα Διονύσιος bar Salibi (1166-1171). Ο Μιχαήλ είχε εκκλησιαστική δράση που ξεπερνούσε τα όρια της περιοχής του, καθώς διεξήγαγε θρησκευτικές συζητήσεις με μουσουλμάνους θεολόγους μετά από πρόσκληση του Σουλτάνου των Σελτζούκων Κιλίτζ Άρσλάν Β' στην Μελιτηνή το 1182 και προσκλήθηκε στην Γ' Λατερανή Σύνοδο. Μολονότι άρνήθηκε να

² Για την περίοδο Ίουστινιανού βλ. τώρα Volker L. Menze, Justinian and the Making of the Syrian Orthodox Church, Oxford 2008

συμμετάσχει, απέστειλε γραπτή άνασκειή τών άπόψεων τών Άλβιγιών. Τήν ίδια έποχή άποκαθίσταται καί ή κοινωνία τών Μαρωνιτών μέ τή Ρώμη, όπως προείπαμε. Λίγο άργότερα άκμασε καί ό Βάρ-Έβραϊός (1225-1286), πολύγλωσσος, homo universalis, μητροπολίτης (Μαφριάν) τών Περσών Έακωβιτών, συγγραφέας σημαντικοῦ χρονικοῦ, πού εἶναι άνεκτίμητης άξίας γιά τήν έακωβιτική καί νεστοριανική ιστορία. Άλλοι σημαντικοί συγγραφείς ήταν ό Musa ibn Atsa al-Hadati (μέσα 15^{ου} αἰ.) πού προσπάθησε μέ τό έργο του νά διαδώσει τήν συροορθόδοξη θεολογία καί ό γενόμενος Πατριάρχης Έγνάτιος (IB' ή Η') Nuh (1494-1509, γεν. τό 1451 στό Λίβανο)³. Τό διάστημα αυτό σημειώθηκαν καί κάποια σχίσματα ήσσανος όμως σημασίας (τό σημαντικώτερο 1292-1495). Τά σχίσματα, ή σιμωνεία καί οί έπεμβάσεις μεγάλων μονών ήταν τά μόνιμα προβλήματα, τά όποια μετά τόν 14^ο μαζί μέ έντατικοποιημένους διωγμούς όδηγοῦν τήν Έκκλησία στή συρρίκνωση. Επίσης, τήν ίδια έποχή δημοσιοποιούνται καί μεταφράζονται στα άραβικά οί άποφάσεις τής Συνόδου τής Φερράρας-Φλωρεντίας (1439) καί άρχίζει ή προπαγανδιστική πίεση τής Ρώμης γιά έφαρμογή τών άποφάσεων καί reductio καί τών Άνατολικών Έκκλησιών.

³ Πολλά άπ' αυτά τά έργα εἶναι είτε πρωτοτύπως συγγεγραμμένα είτε μεταφρασμένα στήν άραβική. Γιά τήν πλούσια χριστιανική άραβική γραμματεία παραμένει κλασικό τό έγχειρίδιο του G. Graf, *Geschichte der christlichen arabischen Literatur*, Vaticano 1944, τ. 1-5.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- eclass.uoa.gr/courses/THEOL120

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Δημήτριος Μόσχος, 2015. «Ιστορία Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών. Η Δυτική Συριακή (Συροϊακωβιτική) Εκκλησία στην αρχαιότητα και το Μεσαίωνα». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: opencourses.uoa.gr/courses/THEOL1/.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

- Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:
- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

